

- *Про Національну доповідь «Цивілізаційний вибір України: парадигма осмислення і стратегія дії» (доповідач — академік НАН України С.І. Пирожков)*
- *Наукові повідомлення молодих учених установ НАН України: Від фізики до наукометрії: задачі аналізу складних систем (доповідач — кандидат технічних наук О.І. Мриглод). Синтез систем активного екранування магнітного поля повітряних ліній електропередачі (доповідач — кандидат технічних наук О.В. Волошко).*
- *Принцип справедливості як основа трансформації економіко-правової системи держави (доповідач — доктор юридичних наук Р.А. Джабраїлов)*
- *Про нагородження відзнаками НАН України та Почесними грамотами НАН України і Центрального комітету профспілки працівників НАН України (доповідач — академік НАН України В.Л. Богданов)*
- *Кадрові та поточні питання*

ІЗ ЗАЛИ ЗАСІДАНЬ ПРЕЗИДІЇ НАН УКРАЇНИ 29 березня 2017 року

На засіданні Президії НАН України 29 березня 2017 р. члени Президії НАН України та запрошені заслухали наукову доповідь віце-президента НАН України академіка НАН України **Сергія Івановича Пирожкова** про основні положення Національної доповіді «Цивілізаційний вибір України: парадигма осмислення і стратегія дії» (стенограму див. с. 42).

У доповіді йшлося про те, що сучасний світ, попри стрімкий розвиток процесів глобалізації та поступове становлення планетарної цивілізації, зберігає значні цивілізаційні відмінності, що суттєво впливають на зміст і динаміку політичних, економічних, соціокультурних процесів. Тому для України, яка як молода держава ще перебуває у пошуку моделей адаптації до сучасних глобальних викликів і прагне утвердитися як рівноправний суб'єкт міжнародних відносин, важливою є проблема цивілізаційного вибору, адже від цього залежить визначення магістрального шляху розвитку країни. Україна підійшла до такого етапу своєї історії, коли вирішення проблем соціально-економічного розвитку стало невід'ємним від питання про ціннісні, моральні, психологічні принципи всіх видів суспільної комунікації. Досвід перебування у просторі «радянської цивілізації» та державотворчих процесів новітньої доби переконав, що ідеологія та політика, не підкріплені матеріальною базою і реальним діалогом влади з народом, рано чи пізно втрачають свою системотворчу функцію.

Цивілізаційний вибір — це вибір країною парадигми і стратегії реалізації власного розвитку у світі. Здійснення цивілізаційного вибору України означає створення її цивілізаційного проекту — образу майбутнього, який зумовлює стратегію ефективного утвердження країни у сучасному світі. Цей проект передбачає розбудову демократичного відкритого суспільства, що має на меті гідну самореалізацію людини, партнерські відносини в правовій державі на основі інноваційного розвитку наукомісткої інформаційно-мережевої економіки, формування

Доповідь академіка НАН України Сергія Івановича Пирожкова

атмосфери довіри, відповідальності та діалогу у поєднанні з духовно-культурною самобутністю.

У доповіді на основі сучасних теоретичних концепцій та аналізу політичних практик здійснено дослідження передумов, стану та перспектив реалізації нового етапу цивілізаційного розвитку України в контексті сучасних суспільно-політичних змін; визначено ризики й можливі загрози Українській державі та національній ідентичності; виокремлено стратегічні напрями втілення проекту цивілізаційного розвитку України, його законодавчого і політико-управлінського забезпечення, реформування соціокультурної, освітньої та наукової сфер, шляхи активізації політичної участі громадян; визначено ймовірні наслідки втілення цивілізаційного проекту шляхом зіставлення здобутків і можливих втрат за наслідками реалізації стратегій цивілізаційних змін, вірогідних глобальних викликів цивілізаційному розвитку України.

У виступах академіка НАН України Б.Є. Патона, ректора Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова члена-кореспондента НАН України В.П. Андрущенка, заступника Секретаря Ради національної безпеки і оборони України доктора політичних

наук, професора О.В. Литвиненка, президента Національної академії педагогічних наук України академіка НАН України та НАПН України В.Г. Кременя, першого віце-президента НАН України, директора Національного інституту стратегічних досліджень академіка НАН України В.П. Горбуліна, члена Президії НАН України, почесного директора Інституту археології НАН України академіка НАН України П.П. Толочка, директора Державної установи «Інститут економіки та прогнозування НАН України» академіка НАН України В.М. Гейця зазначалося, що починаючи з 2009 р. Секцією суспільних і гуманітарних наук НАН України на постійній основі у формі національних доповідей здійснюється підготовка концептуальних документів щодо найактуальніших проблем розвитку держави та суспільства.

Стрижневою ідеєю чергової підготовленої Національної доповіді є те, що справжній цивілізаційний вибір країни, а не його імітація, може бути зроблений народом у процесі загальнонаціональної дискусії і на основі ґрунтовного осмислення громадянами вектора цивілізаційного розвитку. Ключовими питаннями дискусії мають стати обговорення нинішньої кризової ситуації в Україні, російської агресії проти нашої держави, зумовленої, зокрема, її цивілізаційним вибором. При цьому мають бути обговорені, всебічно оцінені й усвідомлені можливі наслідки рішучого цивілізаційного повороту. Тому особливість обговорюваної колективної праці науковців Академії полягає насамперед у тому, що вона є вагомим фаховим внеском у проведення такої дискусії.

Наведені у доповіді пропозиції щодо змісту і напрямів цивілізаційного поступу України, конкретних механізмів законодавчого та політико-управлінського забезпечення реалізації цивілізаційного вибору українського народу мають важливе як науково-теоретичне, так і практичне значення. Тому, як було підкреслено у виступах, доповідь заслуговує на високу оцінку і має бути у стислі строки представлена органам державної влади України та громадським організаціям, а також широко висвітлена у засобах масової інформації.

Президія НАН України позитивно оцінила роботу науковців Секції суспільних і гуманітарних наук НАН України під керівництвом академіка НАН України С.І. Пирожкова над Національною доповіддю «Цивілізаційний вибір України: парадигма осмислення і стратегія дії» та ухвалила відповідний проект постанови.

* * *

Потім учасники засідання заслухали та обговорили наукові повідомлення молодих учених НАН України (див. Вісник НАН України. 2017. № 7).

У виступі старшого наукового співробітника Інституту фізики конденсованих систем НАН України кандидата технічних наук **Олеси Ігорівни Мриглод** на тему: «Від фізики до наукометрії: задачі аналізу складних систем» було зазначено, що все більшої популярності зараз набувають міждисциплінарні дослідження. На стику різних галузей не лише виникають нові проблеми, а й знаходяться нові розв'язки для традиційних задач. Наприклад, фізика, «скооперувавшись» з класичними соціальними та гуманітарними дисциплінами, отримує цікаві об'єкти для досліджень, тоді як останні збагачуються новим для них інструментарієм та методологією. Так, теорія графів, розглянута через призму підходів фізики багаточастинкових систем, стала початком теорії складних мереж. Цей новий метод дослідження даних виявився зручним для вивчення систем найрізноманітнішої природи: як класичних фізичних об'єктів, так і соціальних чи біологічних. У поєднанні нового інструмента та парадигм статистичної фізики зародився новий потужний міждисциплінарний напрям — наука про складні системи, до численних завдань якої належить і кількісний аналіз різних соціальних систем, у тому числі і сама наука як складна система особливої соціальної взаємодії, генерації, поширення знань, самоорганізації. Отже, сучасні наукознавчі або наукометричні проблеми, такі як аналіз структури науки та її еволюції в часі, дослідження наукової співпраці, взаємного оцінювання, виявлення окремих тематик, вивчення процесів поширення наукового знання

Виступ кандидата технічних наук О.І. Мриглод

Виступ кандидата технічних наук О.В. Волошка

Виступ доктора юридичних наук Р.А. Джабраїлова

та багато інших, досліджуються за допомогою нових кількісних методів.

У виступі наукового співробітника Інституту технічних проблем магнетизму НАН України кандидата технічних наук **Олександра Валерійовича Волошка** на тему: «Синтез систем активного екранування магнітного поля повітряних ліній електропередачі» зазначалося, що в запропонованій роботі було проведено синтез систем активного екранування техногенного магнітного поля повітряних ліній електропередачі всередині заданої області простору за допомогою керованих джерел магнітного поля. Синтез зводиться до розв'язання задачі багатокритеріального нелінійного програмування з обмеженнями, в якій обчислення цільових функцій і обмежень виконуються на основі закону Біо–Савара–Лапласа. Застосування методу стохастичної мультиагентної оптимізації мультироєм частинок дає змогу істотно скоротити час її розв'язання. Наведено результати синтезу систем активного екранування для різних типів ЛЕП і з різною кількістю керованих обмоток. Показано можливість істотного зниження рівня індукції вихідного магнітного поля всередині заданої області простору.

Провідний науковий співробітник Інституту економіко-правових досліджень НАН України доктор юридичних наук **Руслан Аятшахович Джабраїлов** зробив повідомлення на тему: «Принцип справедливості як основа трансформації економіко-правової системи держави». Обґрунтовано, що невід'ємною умовою розвитку України є збалансована державна економічна політика, реалізація якої забезпечується різноманітними правовими засобами, ефективність яких підтверджено в правових системах провідних країн світу. Зокрема, доводиться пріоритетність урахування принципу справедливості як підґрунтя для утвердження в Україні засад правового господарського порядку. Саме принцип соціальної справедливості має бути покладений в основу взаємовідносин держави та громадянина.

Аргументовано положення про те, що саме принцип справедливості має становити осно-

ву реалізації державою економічних стимулів та обґрунтованих преференцій задля того, щоб зацікавити суб'єктів господарювання (великий, середній та малий бізнес) вкладати кошти у відбудову економіки України. Наголошується на тому, що здійснити докорінну перебудову економіки України за рахунок бюджетних коштів неможливо, а отже, є необхідність повноцінного використання потенціалу спеціального режиму господарювання, передбаченого чинним законодавством України. Це створить передумови для прискореної реконструкції економіки, побудови економіки інноваційного типу. Відзначається, що справедливість є однією з ознак законності загалом і закону зокрема. У роботі доведено, що ефективність правової системи держави має оцінюватися з використанням низки показників, серед яких провідне місце належить категорії «справедливість».

В обговоренні взяли участь академік НАН України Б.Є. Патон, директор Головної астрономічної обсерваторії НАН України академік НАН України Я.С. Яцків, академік-секретар Відділення фізики і астрономії НАН України академік НАН України В.М. Локтев, голова Західного наукового центру НАН України та МОН України, директор Фізико-механічного інституту ім. Г.В. Карпенка НАН України академік НАН України З.Т. Назарчук, перший віце-президент НАН України академік НАН України А.Г. Наумовець, директор Державної установи «Інститут технічних проблем магнетизму НАН України» член-кореспондент НАН України В.Ю. Розов, директор Інституту економіко-правових досліджень НАН України, член-кореспондент НАПрН України В.А. Устименко, академік-секретар Відділення економіки НАН України, директор Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України академік НАН України Е.М. Лібанова.

За підсумками обговорення доповідей Президія НАН України схвалила результати наукових досліджень, викладених у заслуханих наукових повідомленнях молодих учених і доручила Комісії по роботі з науковою молоддю

НАН України разом із Науково-організаційним відділом Президії НАН України врахувати результати розгляду наукових повідомлень при підготовці проекту постанови Президії НАН України «Про відкриття у 2018 році додаткових відомчих тем для молодих учених-доповідачів» та передбачити додаткові кошти на ці теми.

* * *

Члени Президії НАН України розглянули також низку поточних питань:

- погодили подання кандидатури академіка НАН України Ю.М. Солоніна до нагородження Почесною грамотою Верховної Ради України;
- розглянули пропозиції щодо відзначення 50-річчя від дня заснування Інституту геотехнічної механіки ім. М.С. Полякова НАН України;
- погодили результати державної атестації Державного підприємства «Науково-виробничий центр «Титан» Інституту електрозварювання ім. Є.О. Патона НАН України»;
- затвердили Положення про наглядову раду при Національному дендрологічному парку «Софіївка» НАН України та її персональний склад.

* * *

Крім того, Президія НАН України ухвалила низку організаційних і кадрових рішень.

Затверджено:

- кандидата хімічних наук **Циганович Олену Анастоліївну** на посаді заступника директора з наукової роботи Інституту біоколоїдної хімії ім. Ф.Д. Овчаренка НАН України;
- доктора біологічних наук **Юришинця Володимира Івановича** на посаді заступника директора з наукової роботи Інституту гідробіології НАН України;
- кандидата біологічних наук **Ляшенка Артема Володимировича** на посаді заступника директора з наукової роботи Інституту гідробіології НАН України;
- доктора технічних наук **Максименка-Шейка Кирила Володимировича** на посаді ученого секретаря Інституту проблем машинобудування ім. А.М. Підгорного НАН України.

Призначено:

- кандидата фізико-математичних наук **Бондаренка Юрія Олександровича** на посаду ученого секретаря Відділення фізики і астрономії НАН України.

Погоджено кандидатуру:

- доктора фізико-математичних наук **Назаренка Василя Геннадійовича** на посаду завідувача відділу фізики кристалів Інституту фізики НАН України;
- доктора фізико-математичних наук **Залізівського Андрія Владиславовича** на посаду завідувача відділу радіофізики геокосмосу Радіоастрономічного інституту НАН України;
- кандидата технічних наук **Маляренко Олени Євгеніївни** на посаду завідувача відділу ефективності енерговикористання та оптимізації енергоспоживання Інституту загальної енергетики НАН України;
- кандидата історичних наук **Старкова Валерія Андрійовича** на посаду завідувача відділу пам'яток української культури Інституту української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України.

Відзнакою НАН України «За наукові досягнення» нагороджено:

- завідувача відділу Інституту металофізики ім. Г.В. Курдюмова НАН України члена-кореспондента НАН України **Уварова Віктора Миколайовича** за багатолітню плідну наукову і науково-організаційну працю, вагомі творчі здобутки у галузі фізики і хімії твердого тіла та значний особистий внесок у розвиток вітчизняних нанотехнологій;
- директора Інституту проблем матеріалознавства ім. І.М. Францевича НАН України академіка НАН України **Солоніна Юрія Михайловича** за багатолітню плідну наукову, науково-організаційну і педагогічну працю та вагомий внесок у розвиток науки і технологій у галузі матеріалознавства.

Відзнакою НАН України «За підготовку наукової зміни» нагороджено:

- заступника директора з наукової роботи Інституту сцинтиляційних матеріалів НАН України члена-кореспондента НАН України **Малюкіна Юрія Вікторовича** за багаторічну плідну працю вченого і педагога та вагомий внесок у заснування і розвиток наукової школи у галузі наноструктурного матеріалознавства.

Відзнакою НАН України «За професійні здобутки» нагороджено:

- директора Інституту відновлюваної енергетики НАН України доктора технічних наук **Кудрю Степана Олександровича** за багатолітню плідну наукову, науково-організаційну і педагогічну працю та вагомі здобутки у галузі відновлюваної енергетики;
- заступника директора з наукової роботи Інституту відновлюваної енергетики НАН України члена-кореспондента НАН України **Резцова Віктора Федо-**

ровича за багатолітню плідну працю вченого і педагога та вагомі здобутки у створенні новітнього енергетичного обладнання;

- провідного наукового співробітника Інституту загальної та неорганічної хімії ім. В.І. Вернадського НАН України доктора хімічних наук, професора **Панова Едуарда Васильовича** за багатолітню плідну наукову і педагогічну працю та вагомі здобутки у галузі електрохімії розплавлених солей;

- директора Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України доктора історичних наук, професора **Литвина Миколу Романовича** за багатолітню плідну наукову і науково-організаційну працю та вагомий внесок у розвиток вітчизняної історичної науки;

- заступника голови Національної служби посередництва і примирення кандидата наук з державного управління **Гербеда Сергія Володимировича** за багатолітню плідну працю та надання НАН України висококваліфікованої правової допомоги з питань соціального діалогу і запобігання колективним трудовим спорам.

Подякою НАН України відзначено:

- старшого наукового співробітника Інституту теоретичної фізики ім. М.М. Боголюбова НАН України кандидата фізико-математичних наук **Вахненка Олексія Олексійовича** за багатолітню плідну наукову працю та вагомі творчі здобутки у дослідженні низьковимірних нелінійних систем;

- провідного наукового співробітника Інституту електрозварювання ім. Є.О. Патона НАН України кандидата фізико-математичних наук **Великоіваненко Олену Андріївну** за багатолітню плідну творчу працю та вагомий особистий внесок у розвиток зварювальної науки і техніки;

- радника віце-президента НАН України **Дубинського Георгія Петровича** за плідну працю та вагомий

особистий внесок у забезпечення і розвиток міжнародного співробітництва Національної академії наук України.

Почесною грамотою Президії НАН України і Центрального комітету профспілки працівників НАН України нагороджено:

- старшого наукового співробітника Інституту скінтіляційних матеріалів НАН України кандидата технічних наук **Воронкіна Євгенія Федоровича** за багатолітню плідну наукову працю та вагомий особистий внесок у розробку технологій вирощування і обробки тугоплавких скінтіляційних матеріалів;

- завідувача відділу Інституту вугільних енерготехнологій НАН України кандидата фізико-математичних наук **Макарчука Володимира Миколайовича** за багатолітню плідну наукову і науково-організаційну працю та вагомий особистий внесок у створення новітніх екологічно чистих вугільних енерготехнологій;

- головного спеціаліста Відділу бухгалтерського обліку та звітності НАН України **Мисько Євгенію Феодосіївну** за багатолітню сумлінну і відповідальну працю та вагомі особисті здобутки у професійній діяльності;

- головного спеціаліста Відділу бухгалтерського обліку та звітності НАН України **Островську Віру Іванівну** за багатолітню сумлінну працю, відповідальне ставлення до виконання посадових обов'язків та вагомі здобутки у професійній діяльності;

- начальника відділу Національної служби посередництва і примирення кандидата наук з державного управління **Акімова Олександра Олексійовича** за багатолітню плідну працю та надання НАН України висококваліфікованої правової допомоги з питань соціального діалогу і запобігання колективним трудовим спорам.

За матеріалами засідання підготувала О.О. МЕЛЕЖИК